

30 Ιουλίου, 1990

[ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, Δ/στής]

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 146 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΛΟΥΚΙΑ ΠΑΥΛΙΔΟΥ, ΥΠΟ ΤΗΝ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ
ΩΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΡΙΑΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ
ΤΟΥ ΑΠΟΒΙΩΣΑΝΤΟΣ ΝΙΚΟΛΑ ΠΑΥΛΙΔΗ,

Αιτήτρια,

v.

ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΜΕΣΩ ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΛΕΜΕΣΟΥ
ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΕΩΝ
ΛΕΜΕΣΟΥ-ΑΜΑΘΟΥΝΤΑΣ,

Καθ' ων η αίτηση.

(Συνεκδικαζόμενες Υποθέσεις Αρ. 208/89, 209/89).

5 *Αναγκαστική Απαλλοτρίωση — Επιλογή της λιγότερο επαχθούς λύσης — Η διοίκηση πρέπει να χρησιμοποιεί το μέτρο της απαλλοτρίωσης, εφόσον δεν προσφέρεται άλλη λύση για την πραγμάτωση του έργου δημόσιας ωφελείας που σκοπεύεται να εκτελεστεί και πρέπει να εξετάσει όλα τα δεδομένα και πτυχές του ζητήματος προτού καταλήξει στην έκδοση του σχετικού διατάγματος.*

10 *Συνταγματικό Δίκαιο — Σύνταγμα — Άρθρο 23 — Δικαίωμα της ιδιοκτησίας — Η αποστέρηση ή ο περιορισμός του δικαιώματος αυτού από τη διοίκηση, στις περιπτώσεις όπου επιτρέπεται από τις πρόνοιες του Άρθρου αυτού, μεταξύ των οποίων είναι και η αναγκαστική απαλλοτρίωση, πρέπει να γίνεται μετά από πολλή μελέτη και επιμέλεια.*

15 *Διοικητικό Δίκαιο — Εκτίμηση γεγονότων — Διακριτική εξουσία της Διοίκησης — Το Δικαστήριο δεν μπορεί να την υποκαταστήσει.*

20 Τα διατάγματα απαλλοτρίωσης ημερ. 11.11.88 και 3.2.89 αποτελούν αντικείμενο των προσφυγών 208/89 και 209/89 αντίστοιχα και αφορούν ακίνητη ιδιοκτησία του αποβιώσαντος στο χωριό Πύργος της επαρχίας Λεμεσού. Σκοπός των διαταγμάτων απαλλοτρίωσης ήταν η ανέγερση και εγκατάσταση εργοστασίου επεξεργασίας λυμάτων για τη

λειτουργία του αποχετευτικού συστήματος Λεμεσού - Αμαθούντος.

Η αιτήτρια ζήτησε ακύρωση των επιδικίων αποφάσεων, ισχυριζόμενη ότι σημειώθηκε παράβαση της σχετικής νομοθεσίας, υπέρβαση ή κατάχρηση εξουσίας, παραβίαση των αρχών του διοικητικού δικαίου και του Άρθρου 23 του Συντάγματος και έλλειψη αιτιολογίας και επαρκούς τεχνοοικονομικής μελέτης.

5

Οι δικηγόροι των καθ' ων η αίτηση ήγειραν προδικαστική ενσταση εναντίον της συνένωσης στις προσφυγές του Δημάρχου Λεμεσού ως καθ' ου η αίτηση υπ' αρ. 1 και ισχυρίστηκαν ότι ο δήμαρχος Λεμεσού δεν ενομιμοποιείτο στη διαδικασία υπό την ιδιότητα του Δημάρχου. Το Δικαστήριο αποδέκτηρε την προδικαστική ένσταση και απέρριψε τις προσφυγές εναντίον του καθ' ου η αίτηση 1.

10

Το Ανώτατο Δικαστήριο απέρριψε τις προσφυγές και αποφάνθηκε ότι:

15

Η Διοίκηση πρέπει να εξετάσει όλα τα δεδομένα και πτυχές του ζητήματος προτού προβεί σε απαλλοτριώση, που είναι ένα επαχθές μέτρο για τον πολίτη του οποίου η περιουσία καθίσταται αντικείμενο της. Το Συμβούλιο, στις κρινόμενες υποθέσεις, μετεκάλεσε ειδήμονες επί του θέματος από το εξωτερικό, οι οποίοι έκαναν ενδελεχή μελέτη επί τόπου, που αφορούσε τόσο τις προσφορότερες περιοχές για τη δημιουργία του έργου καθώς επίσης και το προϋπολογιζόμενο κόστος του. Πέρα από αυτό, η δανειοδότηση του έργου από Διεθνή Τράπεζα, προϋποθέτει εις βάθος μελέτη πριν από την αποδοχή της χρηματοδότησης. Ως εκ τούτου οι εισηγήσεις για έλλειψη αιτιολογίας ή επαρκούς μελέτης ή ότι η απόφαση του Συμβουλίου είναι παράνομη δεν ευσταθούν.

20

25

30

Η άποψη ότι υπήρχε προσφορότερη τοποθεσία για την εκτέλεση του έργου με βάση τις δύο μελέτες των ειδικών δεν μπορεί να εξεταστεί, αφού το Δικαστήριο δεν υποκαθιστά την έρευνα και αξιολόγηση που έκανε το Συμβούλιο για το σκοπό αυτό. Η άσκηση της διακριτικής ευχέρειας του Δικαστηρίου ήταν, ενόψει όλων των ανωτέρω, ορθή και εφικτή.

35

Οι προσφυγές απορρίπτονται χωρίς έξοδα.

Αναφερόμενες υποθέσεις:

40

Agrotis v. Electricity Authority of Cyprus (1981) 3 C.L.R. 503,

Chrysochou Bros v. CY.T.A. and Another (1966) 3 C.L.R. 482,

Glykis and Another v. Municipal Corporation of Famagusta (1967) 3 C.L.R. 677,

5 *Meridian Trading Co. Ltd v. Υπουργείου Εμπορίου και Βιομηχανίας (1990) 3 Α.Α.Δ. 2484.*

Προσφυγές.

10 Προσφυγές εναντίον των διαταγμάτων του Συμβουλίου Αποχετεύσεων Λεμεσού - Αμαθούντας αναφορικά με απαλλοτρίωση ακίνητης ιδιοκτησίας του αποβιώσαντος Νικόλα Παυλίδη.

Γ. Καχογιάννης, για την Αιτήτρια.

15 *Α. Τιμόθη για Χρ. Δημητριάδη, για τους Καθ' ων η αίτηση.*

Cur. adv. vult.

20 ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, Δ.: Γεγονότα: Η αιτήτρια είναι διαχειρίστρια της περιουσίας του αποβιώσαντος Νικόλα Παυλίδη. Με αυτή την ιδιότητα έχει καταχωρίσει τις δύο συνεκδικαζόμενες προσφυγές εναντίον των διαταγμάτων απαλλοτρίωσης που επηρεάζουν ακίνητη ιδιοκτησία του μακαρίτη.

25 Αναφ. προσφυγή 208/89: Η γνωστοποίηση της απαλλοτρίωσης εδημοσιεύθη στις 15.7.88. Στις 28.7.88 υποβλήθηκε ένσταση για τη σκοπούμενη απαλλοτρίωση από τους δικηγόρους της αιτήτριας. Στις 11.11.88 εδημοσιεύθη στην επίσημη εφημερίδα το διάταγμα απαλλοτρίωσης ενώ η απάντηση στην ένσταση της αιτήτριας από την απαλλοτριούσα αρχή - καθ' ου η αίτηση 2 - φέρει ημερομηνία 11.1.89. Στο σημείο αυτό αναφέρω ότι στην ένσταση των δικηγόρων των καθ' ων η αίτηση γίνεται εισήγηση ότι η πιο πάνω απάντηση του Συμβουλίου είναι επιβεβαιωτική της απόφασης που εδημοσιεύθη στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας στις 11.11.88. Εγείρεται δηλαδή κατά έμμεσο τρόπο ζήτημα εκπρόθεσμου της προσφυγής. Οι δικηγόροι της αιτήτριας αναπτύσσουν το θέμα στη γραπτή τους αγόρευση με αναφορά στη νομολογία, που είναι ευθυγραμμισμένη πάνω σ' αυτό, οι δε δικηγόροι των καθ' ων η αίτηση δε σχολιάζουν παραπέρα το ζήτημα. Η εντύπωσή μου είναι πως, πολύ ορθά, το έχουν εγκαταλείψει γιατί, βάσει της νομολογίας η επίδικη απόφαση έχει κοινοποιηθεί στην αιτήτρια στις 11.1.89, αυτή δε αποτελεί την απάντηση στην ένσταση που υπέβαλε νομότυπα στη γνωστοποίηση απαλλοτρίωσης που εδημοσιεύθη στις 15.7.88. Ο χρόνος επομέ-

30
35
40

νωσ των 75 ημερών άρχισε να μετρά από τις 11.1.89 και όχι από τις 11.11.88, που εδημοσιεύθη το διάταγμα απαλλοτριώσης, που κάμνει απλώς αναφορά στην προηγούμενη γνωστοποίηση.

Αναφ. προσφυγή 209/89: Η δημοσίευση της γνωστοποίησης για την απαλλοτριώση έγινε στις 7.10.88. Στις 17.10.88 υποβλήθηκε ένσταση για τη σκοπούμενη απαλλοτριώση. Στις 12.1.89 η ένσταση απορρίφθηκε και το διάταγμα απαλλοτριώσης εδημοσιεύθη στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας στις 3.2.89.

5

10

Οι απαλλοτριώσεις αφορούν ακίνητη ιδιοκτησία του αποβιώσαντος στο χωριό Πύργος, επαρχία Λεμεσού. Όπως αναφέρεται στα σχετικά διατάγματα, αυτές έγιναν για σκοπούς δημοσίας ωφελείας, δηλαδή την ανέγερση και εγκατάσταση εργοστασίου επεξεργασίας λυμάτων για την λειτουργία του αποχετευτικού συστήματος Λεμεσού - Αμαθούντος.

15

Νομικά ζητήματα: Οι νομικοί λόγοι, όπως αυτοί εκτίθενται στις δύο προσφυγές, για να υποστηριχθεί η ακύρωση των επιδικιών αποφάσεων περιλαμβάνουν ισχυρισμό για παράβαση της σχετικής νομοθεσίας, υπέρβαση ή κατάχρηση εξουσίας, παραβίαση των αρχών διοικητικού δικαίου και των προνοιών του άρθρου 23 του Συντάγματος και έλλειψη επαρκούς αιτιολογίας. Κατά τη συζήτηση των λόγων αυτών στις γραπτές αγορεύσεις του δικηγόρου της αιτήτριας, προβάλλεται ο ισχυρισμός ότι, οι καθ' ων η αίτηση παρέλειψαν να ετοιμάσουν τεchnοοικονομική μελέτη σε ό,τι αφορά την πιο πρόσφορη περιοχή για την εγκατάσταση του εργοστασίου λυμάτων και αυτό τους οδήγησε στην επιλογή περιοχής, οι κάτοικοι της οποίας ενίστανται στη δημιουργία του έργου, ενώ προσφορότερη περιοχή είναι η ανατολική πλευρά της Λεμεσού. Για την απόδειξη αυτής της θέσης έχουν καταχωριστεί εκ μέρους της αιτήτριας μελέτες από τους Ανδρέα Παπαδόπουλο και Χρ. Κοντεάτη, πολιτικούς μηχανικούς, που υποστηρίζουν ότι το εργοστάσιο επεξεργασίας λυμάτων μπορεί να ανεγερθεί στην ανατολική πλευρά της Λεμεσού με χαμηλότερο μάλιστα κόστος και λιγότερο επαχθείς επιπτώσεις στους κατοίκους της περιοχής.

20

25

30

35

Οι δικηγόροι των καθ' ων η αίτηση εγείρουν προδικαστική ένσταση εναντίον της συνένωσης στην προσφυγή του Δημάρχου Λεμεσού ως καθ' ου η αίτηση 1. Και τούτο, γιατί ο Δήμαρχος Λεμεσού, με αυτή του την ιδιότητα, δε νομιμοποιείται στη διαδικασία επειδή, δυνάμει του άρθρου 5 του περί Αποχετευτικών Συστημάτων Νόμου του 1971 (1/71), είναι Πρόεδρος του Συμβουλίου Αποχετεύσεων Λεμεσού-Αμαθούντος, Οργανισμού Δημοσίου Δικαίου

40

5 με ανεξάρτητη νομική υπόσταση. Οι δικηγόροι της αιτήτριας δε διαφωνούν με την εισήγηση των δικηγόρων των καθ' ων η αίτηση αναφορικά με τις πρόνοιες του νόμου, αλλά εισηγούνται ότι ο Δήμαρχος Λεμεσού αναφέρεται ως ο καθ' ου η αίτηση 1 υπό την ιδιότητα του προέδρου του Συμβουλίου Αποχτεύσεων Λεμεσού-Αμαθούντος. Κατά την άποψή μου, οι δικηγόροι των καθ' ων η αίτηση έχουν δίκαιο. Ο Δήμαρχος Λεμεσού δεν έχει θέση με την ιδιότητα του δημάρχου στη διαδικασία. Το αρμόδιο όργανο για τη λήψη των επιδίκων αποφάσεων είναι το Συμβούλιο Αποχτεύσεων Λεμεσού-Αμαθούντος - καθ' ου η αίτηση 2. Οι προσφυγές επομένως εναντίον του καθ' ου η αίτηση 1 απορρίπτονται.

15 Η νομική πτυχή της κρινόμενης υπόθεσης αποτελεί κοινό έδαφος των ενδιαφερομένων, οι αγορεύσεις δε των δικηγόρων αναφέρονται σε μεγάλο βαθμό στις ίδιες αποφάσεις της νομολογίας μας και γενικά της επιστήμης του δικαίου σε αυτό τον τομέα, όπως έχει εξελιχθεί και στην Ελλάδα.

20 Το δικαίωμα της ιδιοκτησίας κατοχυρώνεται στο άρθρο 23 του Συντάγματος. Επειδή δε τούτο αναφέρεται σε θεμελιώδες δικαίωμα του πολίτη, αποστέρηση ή περιορισμός του από την διοίκηση, στις περιπτώσεις όπου επιτρέπεται από τις πρόνοιες του άρθρου αυτού, πρέπει να γίνεται μετά από πολλή μελέτη και επιμέλεια: **Αγγότης ν. Α.Η.Κ** (1981) 3 Α.Α.Δ. 503. Το μέτρο της απαλλοτρίωσης θεωρείται επαχθές για τον πολίτη του οποίου η περιουσία καθίσταται αντικείμενό της και γι' αυτό η χρήση του από την διοίκηση πρέπει να γίνεται τότε μόνο και εφόσο δεν προσφέρεται άλλη λύση για την πραγμάτωση του έργου δημόσιας ωφελείας που σκοπείται να εκτελεστεί **Αδελφοί Χρυσόχου ν. Α.ΤΗ.Κ. και Άλλοι** (1966) 3 Α.Α.Δ. 482. Έτσι, για να προβεί η διοίκηση στην απαλλοτρίωση, πρέπει να εξετάσει όλα τα δεδομένα και πτυχές του ζητήματος προτού καταλήξει στο επαχθές τούτο μέτρο: **Νιόβη Γλυκή ν. Δήμου Αμμοχώστου** (1967) 3 Α.Α.Δ. 677.

35 Στις κρινόμενες προσφυγές το μέγεθος και σπουδαιότητα του έργου, καθώς και ωφέλεια του κοινού από αυτό είναι αυταπόδεκτα. Πρόκειται για τη δημιουργία του αποχτευτικού συστήματος Λεμεσού-Αμαθούντος. Ο ισχυρισμός των δικηγόρων της αιτήτριας ότι δεν υπάρχει τεchnοοικονομική μελέτη για το έργο είναι παντελώς
40 αβάσιμη. Το Συμβούλιο μετεκάλεσε ειδήμονες πάνω σε θέματα αποχτεύσεων από το εξωτερικό οι οποίοι και έκαμαν ενδελεχή μελέτη επί τόπου, που αφορούσε τόσο τις προσφορότερες περιοχές για τη δημιουργία του έργου καθώς επίσης και το προϋπολογιζόμενο κόστος του. Η μελέτη αυτή, που είναι ογκώδης, παραδόθηκε στο Συμ-

βούλιο, έχει δε κατατεθεί και στο Δικαστήριο ως τεκμήριο Ψ. Πέραν απ' αυτό, το Συμβούλιο έχει εξασφαλίσει και τη δανειοδότηση του έργου από τη Διεθνή Τράπεζα, η οποία για να αποδεχθεί τη χρηματοδότησή του το μελέτησε και η ίδια εις βάθος. Αφού δε ικανοποιήθηκε για τη βιωσιμότητα και ωφέλεια του έργου ενέκρινε τη χρηματοδότησή του. Πρέπει εδώ να επισημάνω ειδικά το περιεχόμενο επιστολής της Διεθνούς Τράπεζας (τεκμ. Ω), που απέστειλε στον κ. Ιωάννου, ως εκπρόσωπο έξι κοινοτήτων της περιοχής Αμαθούντος, στο οποίο εκφράζονται οι απόψεις της αναφορικά με τις ανησυχίες των κατοίκων για την τοποθεσία η οποία επελέγη για την εγκατάσταση του εργοστασίου λυμάτων. Στην επιστολή αυτή η Τράπεζα διαβεβαιώνει ότι απέδιδε ιδιαίτερη σημασία στην τοποθεσία όπου θα εγκατασταθεί το εργοστάσιο λυμάτων από περιβαλλοντολογικής και οικολογικής άποψης.

Από τους φακέλους της διοίκησης είναι πρόδηλο ότι, η επιλογή του κατάλληλου χώρου για την εγκατάσταση του εργοστασίου λυμάτων αποτέλεσε θέμα έντονης συζήτησης και διαμάχης μεταξύ των κοινοτήτων που επηρεάζονται από το έργο. Είναι αυταπόδεικτο όμως από τα ίδια στοιχεία ότι το Συμβούλιο μελέτησε σε βάθος όλες τις πτυχές του ζητήματος για να καταλήξει στην απόφασή του μετά από αγωνιώδη, θα έλεγα, διαδικασία. Η εισήγηση επομένως του δικηγόρου της αιτήτριας ότι η απόφαση του καθ' ου η αίτηση Συμβουλίου δεν είναι αιτιολογημένη ή αντίθετη με το νόμο ή είναι προϊόν έλλειψης επαρκούς μελέτης είναι αβάσιμη. Αναφορικά με τις δυο μελέτες των ειδικών, που καταχωρίστηκαν στο Δικαστήριο για να υποστηρικτεί η άποψη ότι υπήρχε προσφορότερη τοποθεσία για την εγκατάσταση του εργοστασίου λυμάτων, αντί αυτής όπου τα κτήματα της αιτήτριας που απαλλοτριώθηκαν, αναφέρω πως το Δικαστήριο δεν μπορεί να υποκαταστήσει την έρευνα και αξιολόγηση που έκαμε το Συμβούλιο ως προς το ποία από τις εκθέσεις των ειδημόνων είναι η ορθή, γιατί τα ζητήματα αυτά ανάγονται σε πολύ εξειδικευμένες γνώσεις. Το Συμβούλιο, όπως επεξηγώ πιο πάνω, αποδεικνύεται ότι έκαμε όλες τις ενδεδειγμένες έρευνες και μελέτες και η άσκηση επομένως της διακριτικής του ευχέρειας στη λήψη της επίδικης απόφασης, ήταν ορθή και εφικτή. **Εμπορική εταιρεία Μερτίαν Λτδ ν. Υπουργείου Εμπορίου και Βιομηχανίας (1990) 3 Α.Α.Δ. 2484.**

Για τους πιο πάνω λόγους οι προσφυγές απορρίπτονται χωρίς έξοδα.

Οι προσφυγές απορρίπτονται χωρίς έξοδα.